

Дякую за куріння

Кристофер Баклі - один із незмінних лідерів «Бестселерів "Нью-Йорк Таймс"», «найсмійніший сучасний англомовний письменник», як називають його критики. Роман «Дякую за куріння», що побачив світ наприкінці ХХ століття, нині вважається у США класикою політичної сатири, він приніс авторові всесвітню відомість, славу та популярність.

ДЯКУЮ ЗА КУРІННЯ

Кристофер
Баклі

ФАБУЛА
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

Преса про «Дякую за куріння»

Хіба можна припустити, що романіст матиме вдосталь майстерності, не згадуючи вже про видатну дотепність, аби створити роман про тютюнового лобіста і змусити читача по-справжньому вболівати за негідника на останніх сторінках? Якби Крістофер Баклі побився об заклад, що насправді зможе здійснити такий трюк, то мав би вже отримати свій виграш.

The New York Times Book Review

По-справжньому веселий, сповнений гострих думок і влучних спостережень над американським політикумом роман... Жодних інвектив: самі лише зажерливі й аморальні лобісти, інтригани від журналістики, експерти-ханжі від системи охорони здоров'я та старозавітні боси — динозаври тютюнової промисловості з Північної Кароліни.

USA Today

Надзвичайно в'їдлива сатира... Баклі майстерно балансує на тонкому дроті між абсурдом і дійсно абсурдною реальністю.

The Washington Post Book World

У кожній новій божевільній сцені, що розгортається слідом за попередньою, не менш божевільною, автор змушує вас увімкнути у своїй голові відеопроєктор, аби спостерігати та слухати героїв, які розігрують створений ним дотепний сценарій.

Los Angeles Times

Як політичний сатирик, Крістофер Баклі вирізняється схильністю до створення унікальних комедійних засобів, і цьому сприяє тонке відчуття часу, що межує з кармічним даром... Він має відточений слух як до комічних діалогів, так і до коротких реплік.

The Boston Globe

У цій неймовірній історії про журналіста, який перетворився на запеклого захисника тютюнопаління, Баклі демонструє неперевершену обізнаність щодо особливостей вашингтонської політичної культури, діяльності засобів масової інформації та медіа-маніпуляторів.

The Washington Monthly

Читайте роман Баклі у спеціально облаштованому для цього місці, бо вибухи вашого реготу ширитимуться навколо, як пасивне куріння... Баклі — чудовий майстер політично некоректної сатири.

Entertainment Weekly

Пролог

До того, як Нік Нейлор зробився головним речником Академії тютюнових досліджень, його, ніде правди діти, називали по-різному, але із сатаною — отак просто у вічі — ніхто поки що не порівнював.

Головний промовець — сам давній отримувач щедрих урядових дотацій, котрі надихали його на священну війну з індустрією, що поставляла п'ятдесяти п'яти мільйонам американських курців, які страждали від хронічного кашлю, предмети любого їхнім серцям, хоча й пов'язаного із почуттям провини, задоволення,— водив указкою по зображенню, спроектованому на стіну бальної зали готелю, де проводилася конференція. Рогів або ж, скажімо, хвоста Нік начебто ще не мав, і зачіска в нього була нормальна, і взагалі він скидався на людину, із якою розминешся в коридорі не озирнувшись, от тільки шкіра в нього була такою червоною, ніби він щойно викупався у воді, котра щойно охолоджувала ядерний реактор, а очі яскраво горіли, скидаючись на меткі та блискучі очиці свахи. Підпис під слайдом був виконаний гарнітурою, запозиченою з пачки цигарок,— у себе в конторі вони називали цей шрифт «Істерика напівжирна». Він проголошував: «Попереджаємо: є люди, здатні сказати що завгодно, аби лишень продати вам цигарки».

Аудиторія, що складалася із двох тисяч п'ятисот «професійних медиків-крутеликів», як їх подумки назвав Нік після того, як переглянув список учасників і виявив у ньому лише декількох дипломованих

лікарів, побачивши слайд, задоволено загула. Оце їхнє гудіння Нік добре знав. У повітрі потягло котячим духом, і Нік жваво уявив, як «медики-крутелики» точать кігті об ніжки своїх стільців.

«Я впевнений, що наступний наш... е-е... промовець...»

Тут головуючий затнувся, наче це слово здалося йому занадто нейтральним для опису людини, котра заробляє на прожиття, знищуючи мало не тисячу двісті людських душ на день. Дванадцять сотень щодня — два аеробуси, доценту набиті чоловіками, жінками і дітьми! Так-так, він вбиває і безневинних дітей також, віднімаючи в них світле майбутнє, радісні миті переможних футбольних голів, надію на закінчення школи, а згодом й університету, щасливе одруження, батьківство, можливість реалізувати свої здібності в улюбленій професії, домогтися видатних успіхів у техніці, медицині, економіці,— і хто знає, скільки з них могли б отримати Нобелівську премію? Нещасні агнці, приречені на закляття Ніколасом Нейлором та іншими демонами тютюнової індустрії, котру він так красномовно захищає. Більше чотирьохсот тисяч жертв на рік! Геноцид, ось що це таке. Людина чутлива просто не в змозі утриматися від сліз, лише згадавши про це число — так-так, жертв, чії життя перетворені на купу недопалків, що дотлівають у пекельній попільничці корпоративної пожадливості, оцим високим, доглянутим, одягненим у гарний костюм сорокарічним катом, який, звісно ж, не потребує рекомендацій.

Немає сенсу намагатися приборкати цю зграю звичайним нещирим гумором, який у Вашингтоні сприймається як щиросерде самобичування. Напевно, безпечніше вдатися до нещирої серйозності.

— Хочете вірте, хочете ні,— почав Нік, торсаючи свою шовкову краватку, щоби показати, як він нервує, хоча сам він анітрохи не нервував,— але мені дуже приємно брати участь у симпозіумі «Чисті легені — 2000».

XX століття, скаржачись і покректуючи, добігає кінця, і хай би яку взяти конференцію, кожна матиме в назві ті самі «2000», що натякає всім і кожному, ніби вона присвячена найважливішим проблемам, розгляд яких із невідомої нікому причини відкладався протягом цілої тисячі років. Насправді ж це просто засіб привернути увагу якогонебудь із комітетів Конгресу, що відають фінансуванням, або «цицьок», як називають їх проміж себе ласі до грантів корпорації, котрі, власне, тим і харчуються, що висмоктують кошти з держави.

«Цікаво,— подумав Нік,— у 1890-х роках конференції теж були такими самими? А чи проводився в ті часи, скажімо, субсидований федеральним урядом симпозіум під назвою “Батіг візника — 1900”?»

Аудиторія не відгукнулася на вступний вилив Нікових почуттів. Але його й не зачитькали. Він поглянув на найближчий круглий стіл, за яким сиділи особливо запеклі ненависники. Найзапекліші вороги зазвичай сідають якомога ближче і щось поспіхом нотують у блокнотах, куплених, між іншим, на гроші платників податків США, — у тих самих блокнотах, які вони виявили в кейсах зі штучної замші, також оплачених незліченними платниками податків і прикрашених витончено відтиснутою емблемою конференції «Чисті легені — 2000». Вони відвезуть ці кейси додому і подарують своїм діточкам, заощадивши на придбанні нової футболки. «Мій родак зганяв до Вашингтона, і все, що він мені привіз,— оцей занюханий кейсик!»

Отже, ненависники, збурені попередніми доповідачами до екстатичного захвату, ці ревнителі нового пуританізму, тепер потроху впадали у ступор, бо не звиклі до думання, і люто витріщалися на Ніка знизу вгору.

— І саме тому,— продовжував Нік, якого марність усього, що тут відбувалося, уже почала втомлювати,— що я твердо вірую в те, що нам потрібна не конфронтація, а консолідація.— (Цілком і повністю поцуплено з «Курсу безсенсовної, але ритмічної елоквенції» Джессі Джексона; ну й нехай, зате працює безвідмовно).— І я маю висловити особливу вдячність організаторам «Чистих легенів — 2000»...

Це вимовляється з тонкою іронією в голосі, щоб організатори усвідомили, що йому відомо, як відчайдушно — зовсім як наші морські піхотинці на горі Сурібаті^{1}. — вони боролися, намагаючись його сюди не допустити.

—...За те, що вони врешті-решт погодилися зробити цю конференцію — конференцією в найповнішому з усіх можливих сенсів. Я завжди твердо вірив у те, що, маючи справу з питаннями такої складності, як наші, слід якомога більше говорити не одне про одного, але одне з одним...

Нік зробив паузу, дозволяючи слухачам оцінити витончений евфемізм, — «питання» замість «право тютюнової індустрії знищувати пів мільйона американців на рік».

Поки що все добре. Ніхто не зривається з місця і не репетує: «Масовий вбивця!» Бо після того, як тебе поставлять на одну дошку з Гітлером, Сталіним і Полом Потом^{2}, досить важко знайти аргументи для захисту своїх позицій.

І все ж таки це сталося. Коли справа дійшла до відповідей на запитання, у центрі зали підвелася жінка і проголосила, викликавши радісний регіт публіки, що Нік «уявляється їй приємним молодиком», а потім додала, що хоче «поділитися з ним своїм недавнім досвідом». Нік внутрішньо напружився. «Обмін досвідом» із будь-ким із цієї зграї не віщував нічого доброго. Жінка яскраво змалювала деталі «відважної боротьби» дорогої їй, а нині померлої людини з раком легень. По тому, радше із сумом, аніж із гнівом, вона запитала в Ніка: «І як ви можете спати ночами?»

Нік не вперше потрапляв у таке становище, тому співчутливо хитав головою, слухаючи пронизливу розповідь про останні героїчні години дядечка Гаррі.

— Я вдячний вам, пані, за те, що ви поділилися з нами досвідом, і, гадаю, що висловлю почуття всіх присутніх, якщо скажу, що всі ми сповнені співчуття, однак мені здається, що питання, яке стоїть перед нами сьогодні, переважно зводиться до того, чи бажаємо ми, американці, жити, дотримуючись вірності таким фундаментальним документам, як «Декларація незалежності», «Конституція США» та «Біль про права». Якщо ми відповідаємо «так», тоді, я думаю, шлях, котрим нам варто рухатися, є цілком зрозумілим. І я впевнений, що якби ваш дядечко, який — і я у цьому впевнений, був пречудовою людиною, опинився сьогодні тут, він би без сумніву погодився з тим, що коли ми візьмемося змінювати головні принципи, закладені нашими батьками-засновниками, багато з яких, як ви і самі пам'ятаєте, займалися вирощуванням тютюну, і змінювати, спираючись лише на численні, але відверто ненаукові припущення, то ми поставимо під загрозу не тільки нашу свободу, але і свободу наших дітей та онуків...

Тут важливо було не зупинятися, щоби не завадити цьому карколомно алогічному висновку затьмарити собою процеси, які відбуваються в мізках слухачів.— В антитютюновій істерії немає нічого особливо нового. Ви, звісно ж, пам'ятаєте турецького султана Мурада IV.— Звісно ж, ніхто з них ніколи не чув ні про якого Мурада IV, однак дециця інтелектуального підлецування завжди сприймається із задоволенням.— Султан Мурад забрав собі в голову, що людям не варто курити, і заборонив паління окремим законом. Він навіть перевдягався пересічним турком, виходив ночами в місто і блукав вулицями Стамбула, вдаючи змученого курця і благаючи всіх зустрічних продати йому хоч децицю тютюну. А коли хто-небудь проймався співчуттям і давав покурити, Мурад — ви, мабуть, не здивуєтеся! — стинав йому голову прямо на місці і залишав тіло розкладатися на вулиці. «Попереджаємо: продаж тютюну Мурадові IV може бути небезпечним для вашого здоров'я».

На цьому Нік вирішив, що вже час закінчувати, але все ж таки додав:

— Мені хочеться вірити, що ми як нація вже досить далеко відійшли від часів масових страт за злочин, котрий полягає лише в тому, що дехто прагне жити згідно зі своїми власними поняттями про щастя.

Після такого вдалого порівняння дій сучасних американських борців з курінням зі спустошливими подвигами кровожерливого турка XVII століття Нік міг дозволити собі піти геть із відчуттям задоволення. Він зумів відбити у цієї орди ще декілька дюймів території. Не надто великий плацдарм, але у цій війні навіть його захоплення здавалося відчутною перемогою.

Розділ 1

Коли Нік повернувся до свого кабінету в Академії тютюнових досліджень (скорочено АТД), на лотку в рецепції з етикеткою «Поки вас не було» на нього очікував товстенький стос рожевих аркушків.

Академія розташовувалася в одній із найцікавіших будівель на К-стріт — десятиповерховій, з атріумом усередині, на який виходили обплетені плющем галереї. Складалося враження, ніби дивишся на вивернуті навиворіт вавилонські висячі сади. На першому поверсі велетенський неокласичний фонтан вивергав і тут-таки приборкував плюскітливий потік білого шуму. АТД займала три верхні поверхи. Нікові, який посідав у цій організації, яку, згідно з указівкою БР, співробітники мусили називати просто Академією, посаду старшого віцепрезидента зі зв'язків із громадськістю, за статусом належало б мати зовнішній кутовий офіс, але він обрав для себе внутрішній, хоча теж кутовий, тому що любив звуки плюскотіння води. До того ж, тут він міг залишати двері відчиненими, щоби крізь них виносило в атріум тютюновий дим. Навіть курцям слід дбати про гарну вентиляцію.

Він переглянув стосик рожевих аркушків, що чекали на нього на стійці рецепціоністки. «CBS чекає реакції на заклик міністерки охорони здоров'я заборонити розміщення реклами тютюнових виробів уздовж шосейних доріг». ABC, NBC, CBS і таке інше — всі вони чекають того самого, за винятком «USA Today», де хочуть знати, як ми відреагуємо на завтрашню статтю в «Медичному журналі Нової Англії», де буде наведений висновок світил медичної науки стосовно того, що куріння, окрім усього іншого, призводить до ще однієї пакості, що зветься хворобою Бюргера. Це такий собі загальний розлад системи кровообігу, наслідком якого є не що інше, як ампутація геть усіх кінцівок.

«Як добре було би хоч раз,— подумав Нік,— повернутися до офісу й виявити що-небудь інше, ніж звинувачення у нових жахливих хворобах».

— Вам телефонувала ваша мати,— простягаючи Нікові останній вузенький аркушик, сказала Морин — рецепціоністка, котра зустрічала відвідувачів і відповідала на телефонні дзвінки.— Доброго ранку,— без паузи прощбетала вона в телефонну слухавку, після чого видихнула хмару диму і зайшлася кашлем. І то було не милозвучне кахикання, із яким прочищають горло, а ревіння важкого бульдозера.— Це Академія,— хрипіння,— тютюнових,— кашель,— досліджень.

Нік укотре подумки спитав себе: чи таким уже плюсом для Академії було мати рецепціоністку, не здатну вимовити «Алло!» без бронхіального спазму?

Морин йому подобалася. Може, сказати їй, аби не кашляла, коли поблизу проходить БР? За останні шість місяців тут і без того полетіло чимало голів. Тепер у нас і справді панує Мурад IV.

Нік увійшов до кабінету, скинув нову спортивну куртку від Пола Стюарта й повісив її на внутрішній бік дверей. Одна з переваг зміни керівництва Академії полягала у введенні нового дрес-коду для співробітників. Коли в Академії з'явився БР, він у першу чергу скликав тих працівників PR-відділу, котрим доводилося з'являтися перед телекамерами, і заявив, що не бажає, щоби вони мали вигляд збіговиська задріпаних безхатьків. «Частина нашої проблеми,— сказав він,— полягає в тому, що тютюн втратив сексуальну привабливість». Нам потрібно, оголосив далі БР, щоби співробітники мали вигляд людей із рекламної картинки, а не пересічних жмикрутів, які придбали своє шмаття на щорічному розпродажі в універмазі «JC Penney», присвяченому дню народження Джорджа Вашингтона. Після цього вони отримали по п'ять тисяч доларів на придбання одягу. Звісно ж, повертаючись із тієї наради, кожен думав: «Оце так бос!», а потім половина з них, опинившись на робочих місцях, знайшли там повідомлення про звільнення.

Нік поглянув на власний стіл і насупився. Чортівня! Він не вважався педантом і був готовий миритися з певною кількістю безладу, але йому зовсім не подобалося, коли хтось інший намагався перетворити його письмовий стіл на смітник. Він уже пояснив це Жаннет, і та зі своєю звичайною серйозністю запевнила Ніка, що все зрозуміла, але все одно

продовжувала використовувати його письмовий стіл як яму для компосту. Проблема полягала в тому, що Жаннет, хоча формально й була співробітницею PR-відділу, а значить належала до Нікових підлеглих, до Академії її притягнув із собою БР, який прийшов з «Allied Vending», і між ними, вочевидь, існував не лише робочий зв'язок. Найдивнішим у цьому було те, що Жаннет поводитися так, ніби Нік і є її справжнім босом, тобто має над нею вищу, нижчу і взагалі будь-яку форму влади.

Вона поскидала на його стіл п'ять стосів звітів ЕРА{3} про пасивне паління — і всі з позначкою «Терміново». Нік колекціонував ножі, і Жаннет поклала поверх одного зі стосів його кинджал у шкіряних піхвах — із тих, із якими плем'я масаїв полює на кабанів. Що це мало означати? Чи не замасковане під акуратність знуцання?

Із селектора озвалася Гезел — його секретарка — із повідомленням, що БР бажає побачити Ніка одразу ж, як той повернеться з «Чистих легень». Нік, однак, вирішив, що просто зараз до БР не піде. Спочатку треба зробити кілька телефонних дзвінків, а вже потім рушати до керівництва. Таким от чином!

Прийнявши це рішення, він водночас відчув полегшення і навіть трохи роздубався від відчуття власної незалежності.

— Ніку, він однозначно сказав: «одразу ж, як ти повернешся», — знову залунав із селектора голос Гезел, яка не дала йому навіть кілька хвилин спокою, немовби прочитавши Нікові думки.

Гезел, симпатична тридцятирічна чорношкіра мати-одиначка, крутила Ніком як хотіла, оскільки той виріс у родині, де порядкувала така сама служниця старої школи, і він був геть неспроможним опиратися свавіллю чорних жінок.

— Так, Гезел, — кисло озвався Нік, і навіть це було мало не перевищенням його здатності до спротиву. Він добре розумів, що відбувається в розумній макітрі секретарки. Гезел відомо, що Жаннет націлилася на його місце і що робота самої Гезел цілком залежить від того, чи збереже Нік свою посаду.

І все ж таки він не дозволить секретарці зневажати його. Ранок видався виснажливим, і він потребує часу, щоби трохи віддихатися.

З обрамленої сріблом світлини на Ніка дивився дванадцятирічний Джой. Тривалий час фотопортрет був обернений до канапи, що містилася навпроти столу, та одного дня репортерка із журналу «Здоров'я Америки»,— розмова з нею аж ніяк не обіцяла прихильної реклами, однак тепер доводиться давати і такі інтерв'ю, інакше ці байстрюки просто заволають на весь світ, що тютюнове лобі не бажає з ними розмовляти. Так от, ця сучка помітила світлину і любесеньким голоском поцікавилася: «Ой, це ваш син?» Нік просяяв, як і належить татусеві, який пишається своїм нащадком, і підтвердив здогад репортерки. А вона зацідила йому межі очі: «І як він ставиться до вашої пропаганди паління серед неповнолітніх?»

Відтоді фото Джоя відвернулося від гостьової канапи.

Нік витратив купу часу, обдумуючи психологічну тональність інтер'єру власного кабінету. Над його письмовим столом висів великий плакат, що проголошував: «Паління — основна причина існування державної статистики». Фразу цю він почув від одного з адвокатів юридичної компанії «Smoot, Hawking» з Омахи, котра вела більшу частину справ за позивами, що подавалися проти тютюнових компаній людьми, які протягом усього життя припалювали одну цигарку від іншої, а коли виявляли, що помирають від раку легень, вирішували, що потребують компенсації.

Над кушеткою красувалися оригінали двох рекламних оголошень із журналів сорокових та п'ятдесятих років. Перше зображувало старомодного лікаря

з тих, що, отримавши виклик, виїжджали до пацієнтів додому і навіть пробивалися крізь снігові замети, щоби прийняти пологи. Усміхнений лікар простягав глядачеві пачку «Лакі» з таким виразом обличчя, ніби то були не цигарки, а рятівна упаковка еритроміцину. «20679 лікарів стверджують: від “Лакі” не так дере в горлі*» — повідомляв підпис під зображенням. Крихітна зірочка вгорі вказувала на те, що лікарів дійсно перерахувала справжнісінька фірма, яка спеціалізувалася на

обробці статистики. Наскільки ж легше працювати, коли навіть медицина перебуває на твоєму боці!

Другий плакат демонстрував, як «Кемел» допомагає перетравлювати святковий обід у День подяки, страву за стравною. «Почніть зі справжньої їжі — добре приперченого томатного супу-пюре. Негайно після супу викуріть для поліпшення травлення сигарету “Кемел”». Ще одну належало вжити перед другою порцією індички. Але чому? Тому, що «Кемел» знімає напругу. «Підштовхніть шлунок — збільшіть лужність організму». Потім слід викурити ще одну — перед салатом «Волдорф». І ще одну після нього. «Ця подвійна пауза очистить ваше піднебіння та підготує ґрунт для десерту». А там і ще одну — під пиріг із чорносливом, «аби остаточно створити відчуття затишку та приємний настрій». У підсумку вийде п'ять, і це тільки під час обіду. А вже коли подадуть каву, витягайте з кишені пачку і влаштовуйте собі справжнє свято «задля поліпшення травлення».

БР під час єдиного обходу нетрищ, тобто кабінетів співробітників Академії, довго витріщався на цей плакат, немовби намагаючись зрозуміти, чи заслуговує прикраса подібного штибу на те, щоби висіти в кабінеті старшого віцепрезидента з питань зв'язків із громадськістю. Його попередник Джей-Джей Голлістер, який узяв Ніка на роботу після досить малоприємної розмови, був тютюнником старої школи, здатним під одну лише індичку в День подяки висмалити з десятка «Кемел», бо народився з тютюновою смолкою у крові. Чудовий був чоловік, добрий і турботливий. Він любляв після завершення робочого дня посидіти в конторі з «гайболом» у руці, розповідаючи байки про минулі часи і про битви з Лютером Террі, котрий іще 1964 року, коли був головним лікарем країни, подав до уряду абсолютно катастрофічну доповідь. Нік особливо вподобав ту оповідку Джей-Джея, у якій...

— Ніку, він сказав — негайно!..

Ні, це вже за межами. Він цього не терпить.

— Я в курсі, Гезел.

«Під три чорти їх усіх,— думав Нік, перебираючи, наче нікчемну покерну роздачу, рожеві аркушки.— І Гезел, і БР зачекають. Він має виконувати власну роботу».

Нік зателефонував до найбільших телевізійних компаній і, як зазвичай, повідомив про свою готовність «де й коли завгодно» подискутувати з головною лікаркою країни на тему рекламних білбордів,— власне кажучи, як і на будь-яку іншу тему. Головна лікарка, зі свого боку, постійно відхиляла запрошення Ніка до публічних дебатів під тим приводом, що не бажає ганьбити своє відомство, з'являючись перед глядачами в товаристві представника «індустрії смерті». Та, попри це, Нік кидав їй виклик за викликом. Це було у будь-якому разі ліпше, ніж пояснювати, чому тютюнові компанії мають конституційне право нав'язувати свою рекламу дітлашні з гетто.

Так, тепер хвороба Бюрґера. Із нею дещо складніше: так легко вже не відкараскаєшся. Нік поміркував кілька хвилин, а потім зателефонував Біллу Олбрайту з «USA Today». Йому зовсім не хотілося занурюватися в обговорення деталей захворювання і ще менше кортіло бачити своє ім'я пристебнутим до цитат, у яких траплятиметься слово «ампутація».

— Ну,— почав він радше сумно, аніж роздратовано,— чому б і правда не повісити на нас іще і хворобу Бюрґера? На нас тепер яких тільки собак не вішають. Із тижднів тому я десь прочитав, що цигарки розширюють озонову діру, тож додаймо до неї і хворобу Бюрґера. Хто там іще в нас на черзі? Дельфіни? Судячи з того, як розвиваються події, ми вже наступного тижня читатимемо, що дельфіни, які є, на усталену думку, найрозумнішими і найпрекраснішими серед морських ссавців, масово гинуть, адже давляться цигарковими фільтрами, що їх жбурляють в океан пасажири круїзних суден.

Насправді, нічого такого про цигарки або збільшення озонової діри Нік не читав, але Білл був його приятелем, і Нік вважав, що може набрехати йому з легким серцем. На протилежному кінці лінії чулося м'яке поклацування клавіатури. Білл записував сказане. Кожен із них грав відведену йому роль.

— Ніку,— нарешті вимовив Білл,— цей звіт опубліковано в «Медичному журналі Нової Англії».

— До якого я відчуваю величезну повагу. Та чи можна мені поставити одне-єдине запитання?

— Ну?

— Де дані?

— Що означає це твоє: «де дані»? у «Медичному журналі Нової Англії». Заради бога, Ніку, там самі тільки цифри і є.

— Це було дослідження з подвійною сліпою верифікацією?

— А як же.

Фатальне вагання. Швидко в атаку!

— І наскільки ж великою була контрольна група?

— Припини, Ніку...

— Чи це було дослідження із заздалегідь прогнозованим результатом?

— Ти хочеш, щоби тебе згадали у статті, чи не хочеш?

— Звичайно, хочу.

— Хочеш, аби я додав оце твоє: «де дані»?

— Саме так. Заради бога, можеш зобразити мене безсердечним шахраєм, який плазує перед тютюновими корпораціями, але не роби з мене безграмотного безсердечного шахрая, котрий плазує перед тютюновими корпораціями.

— Тобто твій коментар зводиться до того, що «Медичний журнал Нової Англії» сам не розуміє, про що пише?

— Мій коментар наступний...

— Ну, то який же?

У пошуках натхнення Нік утупився в лікаря з пачкою «Лакі». — Хворобу Бюргера діагностували лише нещодавно. Це складна, а насправді — надзвичайно складна патологія. Одне з найскладніших порушень кровообігу. — Принаймні, він сподівався, що це так і є. — З усією повагою до науки, я, проте, вважаю, що необхідні подальші дослідження, перш ніж вона, себто наука, вчергове схопить намилену мотузку і займеться лінчуванням звичних підозрюваних.

На тому боці тривало м'яке клацання Біллової клавіатури.

— Чи можна в тебе дещо спитати? — Білл чомусь сьогодні занадто прискіпливий. Зазвичай він записує те, що йому кажуть, уставляє надиктоване у статтю і переходить до наступної теми.

— Про що? — підозріливо поцікавився Нік.

— Ти дійсно у все це віриш? Тому що враження складається саме таке.

— Це все допомагає мені виплачувати заставу, — сказав Нік, який уже стільки разів озвучував це раціоналістичне пояснення, що від нього потроху починало смердіти, наче від останніх слів на Нюрнберзькому процесі: «Я, пане головуючий, тільки прагнув викупити заставну на мій маєток...»

— Ніку, він щойно зателефонував. Хоче тебе бачити. Негайно!

Хай як кортіло Нікові зробити ще один дзвінок, усе ж варто було пам'ятати про закладений будинок. Окрім того, десь під стосами паперів, навалених Жаннет, лежав рахунок із коледжу Св. Евтаназія — платня за навчання Джоя в наступному семестрі — 11 742 долари. Звідки вони беруть такі от суми? На що, наприклад, витрачаються ці 42 долари? І чого взагалі можна навчити дванадцятирічного хлопчика за 11 742 долари за семестр? Субатомної фізики?

Перебуваючи у задумі, Нік крокував коридором до кабінету БР. Стіни коридору прикрашали афіші оперних вистав, симфонічних концертів і музейних експозицій, профінансованих Академією. За часів Джей-Джея тут висіли чудові кольорові зображення тютюнових рослин різних ґатунків — сонце просвічувало крізь яскраве листя.

Сондра, секретарка БР, суворо подивилася на Ніка й кивком запросила до кабінету начальства. Ця особа також адептка здорового способу життя. На робочому столі — жодних ознак попільнички.

Цей просторий, обшитий панелями з деревини волоського горіха кабінет мав дуже мужній вигляд і завжди нагадував Нікові сигарну коробку зі зволожувачем усередині. Поки що, принаймні, бос не зазіхав на чудову дерев'яну обшивку, що залишилася після Джей-Джея, і не намагався замінити її на іржостійку сталь.

Бадд Рорбахер, він же БР, звів брови у вітанні. Він сидів, відкинувшись на спинку просторого крісла і переглядав «Щотижневий звіт про захворюваність і смертність» — найпоширеніше читання в Академії. БР мав сорок дев'ять років, але випромінював майже юнацьку енергію. Тільки його очі, світло-зелені та уважні, байдуже дивилися на життя, наче на бухгалтерську електронну таблицю. Ці очі, як часом здавалося, могли би належати людині набагато старшого віку, котра ще замолоду пережила цілковиту втрату ілюзій і через те намагається зіпсувати життя всім довкола. Подейкували, ніби БР щоранку, десь о п'ятій годині, грає у сквош — і ця звичка боса не обіцяла підлеглим нічого доброго, адже завдяки ній він з'являвся в офісі вже о пів на сьому, бадьорий та заряджений енергією, якої йому вистачало як на цілий день роботи, так і на те, щоби зжертви без солі будь-кого зі співробітників, чия особиста відданість здавалася меншою за тисячу відсотків.

Нік підозрював, що БР, бажаючи підкреслити рельєфність власного торсу, носить сорочки на розмір менші, аніж треба; проте, правдою було й те, що двічі на тиждень БР замість ленчу споживав вітамінний коктейль, поєднуючи його з тяганням заліза у спортклубі. Зростом він сягав під два метри, і завжди ненав'язливо підкреслював це, скажімо, відчиняючи перед вами двері та кивком запрошуючи пройти під аркою

його руки. Якось під кінець робочого дня він проробив цей фокус із Ніком, і той із прихованим задоволенням відчув тонкий сопух поту від БР. Адже завжди приємно виявити якусь принизливу тілесну недосконалість у людини, котра має владу над твоєю долею.

Свою кар'єру в тютюновій галузі БР розпочав у бруднуватій і сповненій таємної боротьби, що далеко не завжди трималася в рамках законності, сфері продажу сигарет через торгові автомати. Такий початок залишив у ньому щось на зразок комплексу неповноцінності, тож підлеглі намагалися у присутності БР не згадувати про торгові автомати без особливої потреби. Коли ж він очолив Академію, то добряче розім'яв свої адміністративні м'язи і забезпечив індустрії відчутний приріст прибутків. У тісному співробітництві з торговими представництвами США він домогся того, що країни Азії дозволили показ на телебаченні тютюнової реклами навіть у ранкових дитячих програмах. Тільки в Японії завдяки цьому вживання американських сигарет підлітками зросло на двадцять відсотків. У США БР успішно відбив дві спроби конгресменів ввести заборону на друковану тютюнову рекламу, схилив законодавців трьох південних штатів започаткувати в їхніх виборчих округах «Тижні любові до тютюну» і здійснив у міській раді Лос-Анджелеса блискучу інтригу, внаслідок якої у складених радою правилах для курців з'явилася примітка, що дозволяла паління в барах ресторанів. То був успіх, із яким його щиро привітав голова ради директорів Академії тютюнових досліджень — легендарний Доак Бойкін.

БР, варто зазначити, мав одну якість, котру Наполеон високо цінував у своїх генералах,— талан. Після того, як він увійшов до ради директорів, троє людей із тих, що захворіли на рак легенів і позивалися із цього приводу до тютюнової індустрії, померли внаслідок куріння в ліжку, а їхні спадкоємці «присоромлено», як описав цей факт один із адвокатів фірми «Smoot, Hawking», відкликали позови.

— Привіт, Ніку,— озвався БР, і Нік заледве подолав бажання відповісти так само.— Ну, як там наші легені?

— Чисті,— відповів Нік.

— По телевізору тебе покажуть?

Нік відповів, що кидався до кожної телекамери, яку лишень бачив, аби розповісти про те, як індустрія опікується відповідальною рекламою, здоров'ям нації та добробутом неповнолітніх курців, одначе має сумніви, що його мармиза удостоїться особливої уваги у випусках новин, якщо взагалі потрапить на екрани. Професійні балакуни з тютюнових компаній користуються в електронних медіа дедалі меншою популярністю, перетворившись на якусь подобу міських графіті, зазвичай брутальних і малозначущих. Здавалося би, ще зовсім недавно телевізійники регулярно надсилали в Академію цілі знімальні групи, аби зробити кількасекундний репортаж, у якому офіційні представники тютюнової промисловості піддавали сумніву достовірність чергового медичного дослідження, котре нібито доводило, начебто куріння щороку спричиняє людству стільки ж шкоди, скільки чотири бомби на кшталт тієї, що скинули на Хіросіму. Однак останнім часом ці репортажі, що раніше безперешкодно потрапляли до новинних програм, презентуючи дві протилежні точки зору, почали з'являтися лише зрідка. Тепер коментатор, як правило, завершує повідомлення про новітній звіт тривіальною фразою: «Чи варто казати, що тютюнова індустрія знову ставить під сумнів звіт Національного інституту охорони здоров'я, заявляючи: “Немає жодних наукових доказів того, що вагітна жінка, коли вона безперестанку курить, завдає шкоди плоду, який виношує”».

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ